

SILMAPAISTMATU INIMENE

Sõnum Nathanaeli surmast ühel väikesel Friisi saarel ei tekitanud Amsterdamis mingit lärmi. Tema lell Elias ja lellenaine Eva möönsid, et niisugune lõpp oli ootuspärane; muide, juba paar aastat varem oleks Nathanael Amsterdami haigemajas peaaegu hinge heitnud; see nõnda-öelda teistkordne surm ei vapustanud enam kedagi. Kuulu järgi olevat Nathanaeli naine Saarai (kas see oli üldse tema naine?) surnud enne teda, aga kuidas just, seda oli targem lähemalt mitte uurida. Mis puutus Lazarisse, tolle paari lapsesse, siis Elias Adriansen ei kujutanud ennast ette minemas Judenstraatile, otsima seda orbu ühe süsimustade kilavate silmadega vanaeide juurest, keda tuli patuga pooleks pidada poisiks vanaemaks.

Nathanaeli sünn oli väärinud samuti üpris vähe tähelepanu; selline ongi muide asjade harilik käik mõlemal juhul, sest enamik inimesi tuleb siia ilma ja lahkub siit suurema kärata. Esimene neist kahest sündmusest, kui seda sai ülepea sündmuseks nimetada, oli pakkunud huvi üksnes poolele tosinale hollandi latatarale, kes olid end Greenwichis sisse seadnud koos oma meeste, Admiraliteedi esimese lordi heaks töötavate ning keni šillingeid ja penne teenivate puuseppadega. See väike võõramaalaste kogukond, keda nende päritolu tõttu põlati, kuid kellest nende käteosavuse ja kaljukindla protestantluse pärast ometi ka lugu peeti, asustas tervet rodu korralikke majakesi kuivdoki basseini ääres. Nende Greenwichist allavoolu paiknev küla ulatus ühte serva pidi kaldaveeni, nii et mastid kõrgusid lausa katuste kohal ja kuivama riputatud palakaid võis purjedega segi ajada, küla kaugema otsa osmikud kadusid aga veel üsna metsiku maapiirkonna salude ja karjakoplite vahele. Vastsündinu isa oli tüse, punetava näoga toimekas mees, kes turnis alatasa mõne lõpetamata laevakere vastu toetatud redelil. Ema, innukas Piibli lugeja, kasis lapsi ja vaaritas ühepajaroogi, mida tema inglannadest naabrid poleks puudutanudki, nii nagu ta ise poleks tahtnud maitsta nende pooltoorest loomaliha.

Kuna väike Nathanael oli nõrguke ja lonkas pisut ühte jalga, siis ei pandud teda koos vendadega kuivdokis seisvate laevade külgi

kraapima ega naelu prussidesse taguma. Ta jäeti ühe naabruses elava ja tema vastu huvi ilmutanud koolmeistri hoolde.

Perekonnal tuli tema ülalpidamise eest tasuda üsna vähe. Poiss pidi tegema koolmeistri heaks väikesi töid, nagu tindipottide täitmine, sulgede teritamine ja klassitoa põranda pühkimine; ta pidi aitama majaemandal kaevust vett vinnata ja aias rohtu kitkuda. Ajapikku pidi temast saama kas jutlustaja või omakorda külakoolmeister.

Nathanaelile meeldis õpetaja juures elada, ehkki koolipoistele sai seal osaks ohtralt kõrvakiile ja hoope. Varsti pandi talle kohustus õpetada kõige noorematele kaasõpilastele tähestiku veerimist, kuid ta tuli selle ülesandega halvasti toime, sest ei osanud laiskadele õigel hetkel rauast joonlauaga vastu sõrmi kopsata. Temavanuste poiste seas oli ta oma tähelepaneliku ja malbe ilmega siiski heaks eeskujuks. Õhtuti, kui õpilased olid koju läinud, lubas koolmeister tal lugeda, suvel aias, niikaua kui päevavalgust jätkus, talvel köögis koldetule paistel. Koolil olid mõned paksud raamatud, mis õpetaja arvates olid liiga väärtuslikud ja sisult liiga keerulised, et usaldada neid tervele poistekambale, kes oleks need peagi tükkideks rebinud; nii leidis seal üks Cornelius Nepos¹, üksik, paarilise kaotanud Vergiliuse² köide, teine samasugune Titus Liviuselt³, atlas, kus võis näha Inglismaad ja nelja mandrit ühes neid ümbritseva mere ja meres ujuvate delfiinidega, ning tähistaeva kaart, mille kohta lapse peas tärganud küsimustele polnud vanamees alati võimeline vastama. Vähem tõsiste raamatute hulgas oli mitu kellegi Shakespeare'i näidendit, mida oli omal ajal edukalt mängitud, ja raskesti loetavas gooti kirjas trükitud Percevali-romaan⁴. Koolmeister oli ostnud kogu selle kraami poolmuidu naabruses elavalt vikaarile, kes kirjavarast pidas hinnaliseks ainult oma kadunud mehe jutlusi. Nathanael õppis niiviisi rääkima puhast inglise keelt, mida tema enda kodus üksnes pursiti, ja veidi ka ladina keelt, mille peale tal oli annet. Koolmeistrile pakkus lõbu poissi tööle sundida, sest tal oli harva

1 Cornelius Nepos (u 100 – u 32 eKr) – Rooma ajaloolane, kelle teose „Kuulsatest meestest“ säilinud osi kasutati hiljem ladina keele õpikuna. Teavet allpool nimetatud Vana-Rooma autorite kohta ja nende loomingu tõlkenäiteid leidub teoses „Rooma kirjanduse antoloogia“, Varrak, 2009. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused*.

2 Publius Vergilius Maro (70–19 eKr) – tähtsamaid Rooma luuletajaid.

3 Titus Livius (59 eKr – 17 pKr) – viljakas ja kuulus Rooma ajaloolane.

4 XII sajandi prantsuse truvääri Chrétien de Troyes' lõpetamata romaan „Perceval ehk Graali lugu“.

juhust kasutada omaenda teadmisi, sestpeale, kui ta enam heas Londoni koolis ei õpetanud. Grammatika osas oli ta halastamatu ning Vergiliust skandeerides koputas alati nimetissõrmega vastu lugemispulti.

Kui Nathanael sai viieteistkümnenaastaseks, hakkas ta käima oma vanuse pooliti häbitu, pooliti ujeta heledapäise tüdrukuga, kel olid ilusad silmad. Piiga nimi oli Janet ja ta õppis vaibakuduja juures ametit. Päikesepaistelisel päevadel sõid nad võileiba ja rüüpasid siidrit peale lähedal asuval aasal; hiljem sai neile harjumuseks jalutada metsas, kus Nathanael korjas taimi koolmeistri herbaariumi jaoks. Mõnikord juhtus, et nad armatsesid sõnajalgadest või heintest asemel; Nathanael säästis tüdrukut, nii hästi kui oskas, kuid nende vahel oli juba vaikiv kokkulepe, et kunagi nad abielluvad.

Ükskord tuli Janet kohtamisele väga hirmunult. Keegi pürjel, laeva-varustuse ja meresõidutarvete kaupmees, kellest teati, et ta joob ning jahib noori tüdrukuid, oli juba mõnda aega teinud talle ähvardustega pikitud ettepanekuid. Õhtuti väljas käies saatis Nathanael Janeti pärast alati vaibakuduja majani ja ootas seni, kuni uks oli tema järel kinni langenud. Ühel maikuu pühapäeval tulid nad niiviisi õhtuhämaras käsikäes koju, kui toosama joodik neile tee tõkestas. Küllap ta oli neid jälitanud ja piilunud, sest ta heitis nende armumängude kohta sõnajalavoodil rõvedat ja üksikasjades täpset nalja. Janet põgenes kergejalgsemalt ja kärmemalt kui ehmunud hirv. Mees sööstis talle järele, lõi aga õnneks vaaruma. Ta püsis nii halvasti jalul, et klammerdus Nathanaeli külge ja pani talle käe ümber kaela, kusjuures jäi arusaamatuks, kas see sündis soovist tasakaalu tagasi saada või mingi äkilise ja tobeda õrnushoo ajal. Igatahes nüüd olid tema ettepanekud suunatud koolmeistri kasvandikule. Hirmu ja vastikusega (ta poleks osanud öelda, kumb neist tunnetest teda tugevamini valdas) tõukas Nathanael mehe endast eemale, haaras maast kivi ja virutas talle sellega vastu nägu.

Nähes meest oimetuna maas lamamas, verenire suunurgas, kohkus Nathanael hirmsasti. Kui keegi oli teda eemalt märganud või kui Janet juhtunust räägib, siis annab konstaabel käsu ta kinni võtta ja juba järgmisel hommikul ootab teda võllas.

Ta põgenes omakorda, eemaldudes ebakindlal lonkurisammul, sest ei tohtinud jooksmisega äratada möödujate tähelepanu. Valides

kõige inimtühjemaid kõrvaltänavaid, tehes suure ringi ümber kuivdoki basseini, kus sel hilisel tunnil võis veel passida mõni valvur, jõudis ta mööda jõekallast kaini, mille ääres, nagu ta teadis, valmistusid paar suurt alust koidu ajal merele minema. Ühes neist ei paistnud ainsatki hingelist, laevaluuk keset tekki oli pärani ja selle kohal rippus vintsiköis. Meeskond oli ilmselt läinud viimast korda maale purjutama. Pardal oli üksnes koer, kuid Nathanael ei jätnud kunagi kasutamata võimalust koertega sõprust sobitada. Poiss libistas end mööda vintsiköit trümmi ja pugus vaatide vahele peitu.

Hirmust kangestunult kuulatas ta terve öö pardale naasvate meremeeste samme, allalastava trapi rasket mürtsatust, tuule vihinat ja vee loksumist vastu laevakeret, köite naginat, lahtipäästetavate purjede plaksatusi. Lõpuks, koidikul, tajus ta, et laev liigub mööda jõge, kuid tema hirm polnud veel kadunud. Võis juhtuda, et nad peavad tuulevaikuse tõttu ranna lähedal ankrusse heitma, või, vastupidi, sunnib torm neid sadamast varju otsima. Olles pärast kaks päeva ja kolm ööd kestnud redutamist nälga suremas, hõikas ta nõrgal häälel mehi, kes laskusid trümmi, labidad käes, et ballasti ühtlasemalt jaotada. Sel hetkel oldi juba Scilly saarestiku vetes. Varsti sai ta teada, et laev on teel Jamaicale.

Meremehed tirisid üleni väriseva poisi tekile. Keegi pani ette ta naljaviluks vette visata. Kuid mestiitsist kokk astus tema eest välja; see noor hulgas võiks parem hoolitseda pardale toimetatud kanade ja sea eest ning teha kõõgis mustemaid töid. Kapten, kes oma jõhkardivälimuse juures polnud halb inimene, oli sellega päri. Nii leidis Nathanael mestiitsis endale laeval kaitsja. Kummaline, et ta nõustus jälgustundeta taluma tema intiimsusi, mis olid temas õudust äratanud, kui säärane ettepanek oli tulnud Greenwichi joodikult. Nathanael kiindus sellesse vasekarva nahaga mehesse, kes oli tema vastu hea. Ta ei osanud mõõta naudingut, mida valge nooruki kaitsmine ja hellitamine võis teisele pakkuda.

Jamaical peatuti tükk aega, et lossida Inglismaalt toodud last ja võtta peale väärispuidulaadung, millest pidid lõpuks saama seinapannood ja markerii Londoni ilusates majades. Mestiits oli sellelt saarelt pärit; ta andis Nathanaelile maitsta kohalikke puuvilju ja viis ta lõbutüdrute juurde, kel oli oma hurtsikutes neil päevil kõvasti tegemist, sest

sadamas seisis mitu laeva. Nathanael ootas järjekorras ühes teistega. Nende kaunitaride siidpehme nahk, nende malbed, pikkadest ripsmetest varjutatud silmad ja nende rahulik andumus meeldisid talle. Kuid see kinnimakstud, ajapuudusel vaid lühikese embusega piirduv armuühendus ja need lävel tunglevad, ühest ja samast kihust haaratud mehed täitsid ta ebamäärase vastikustundega; hirm haiguste ees polnud selle ainuke põhjus; ta oleks tahtnud võtta mõne neist tüdrukutest ainult endale ja kauaks ajaks, võib-olla alatiseks, nagu ta oli lootnud võtta Janeti. Aga sellest ei maksnud unistada.

Neegrid, kes mööda maabumissilda üles rühkisid, selg raskete palkide all lookas, äratasid temas kaastunnet; need mustad polnudki ehk palju viletsamas olukorras kui Londoni sadama laadijad, kuid viimased ei saanud vähemasti piitsa. Hoolimata keha katvatest verisest vorpidest naersid nad sageli, välgutades oma valgeid hambaid. Päeva kõige palavamal tunnil, kui isegi ülevaatajad mõnda varjulisse kohta puhkama heitsid, naeris ja lobises Nathanael koos nendega.

Valmistuti purjetama Barbadosse. Ärasõidu eelõhtul sai mestiits kakluses noahoobi silma. Haav läks pahaks; mees heitis suurte valude käes vaeveldes hinge; tema juures loeti üks salm lauluraamatust ja seejärel anti ta keha mere hoolde; õigupoolest ei teadnud keegi, kas ta oli ristitud või mitte. Nathanael leinas teda. Koka vabaksjäänud koht anti talle; ta püüdis hakkama saada nii hästi kui oskas, kuid Santo Domingos lahkus laevalt. Ta läks madruseks ühele nelja mortiiriga relvastatud Inglise fregatile, mis pidi hakkama ristlema kirderanniku lähistel, et prantslaste edasitungile piiri panna.

Meri oli terve suve üsna vaikne ja neis vetes laevadest peaaegu tühi. Sedamööda kuidas põhja poole liiguti, taandus niiske leitsak jahedamate tuulte ees; õhukese uduloori tõustes värvus taevasina piimjaks; maismaa või saarte randu (eemalt oli neid raske üksteisest eristada) katvad tihedad metsad ulatusid kuni veepiirini. Nathanaelile meenusid ähmaselt Vergiliuse kirjeldatud puutumatud laaned pühamute ümber, ent siin kandis ei paistnud elutsevat ühtki muistset jumalat, ka mitte ainsatki haldjat või paharetti, keda ta uskus olevat mõnikord näinud Inglismaa saludes; siin olid ainult õhk ja vesi, puud ja kivid. Sellegipoolest kihvas siin elu oma loendamatu vormides. Tuhanded merelinnud kiikusid lainetel või kükitasid kaljuseina õnarustes; vahel

ületas mõni ilus hirv või hiigelsuur põder ujudes kahe saare vahelise väina, uhkete sarvedega koormatud pea kõrgel püsti, ning ronis seejärel puristades kaldale.

Mitu korda lähenesid fregatile indiaanlased oma piroogides, pakkudes lähkreid värsket joogiveega, metsamarju, alles veritsevaid ulukilihakäntsakaid ning paludes vastutasuks rummi. Mõned neist olid säärase vahetuskaubandusega tegeldes jätnud meelde hulga ingliskeelseid, vahel ka prantsuskeelseid sõnu; laevadel aga kanti hoolt, et keegi ohvitseridest või madrustest oskaks vähemasti üht pärismaalaste keelt tõngata. Ohtlikke merekitsusi läbides võeti mõni metslane vahel pardale lootsiks.

Ühel ilusal päeval tõi keegi neist inglastele uudise: üks mässama hakanud laevameeskond oli toimetanud naabersaarele salgakese eriliselt tõsise ja targa olemisega valgeid mehi, kes korraldasid iga päev tseremooniaid oma jumalate auks; need mehed olid seal elanud juba mitu kuud; mandri indiaanlased, kes külastasid saart kalapüügihooajal, olid neile mõnikord toitu toonud; abenaki suguharu pealik, kes oli lamanud oma laagris juba kaua aega haigena maas, oli kutsunud nad enda juurde ja nõudnud neilt andamina vägijooke; kangeid jooke neil polnud, kuid nad olid talle vett pähe piserdanud, et ta võiks saada osa Suure Vaimu soosingust; seitsaadik tundis pealik end paremini.

See polnud esimene kord, kui kapten kuulis räägitavat Prantsusmaalt tulnud jesuiitidest, kes Kanada metslastele evangeeliumi kuulutasid. Katoliku kiriku silmakirjalikud riitused olid juba iseenesest taunimisväärased, kuid peale selle polnud kellelegi teadmata, et pühad isad seadsid end harva kusagile sisse ilma omamaiste sõdurite ja hangeldajate järelväe toetuseta. Need vagad mehed olid end ülikristlikuks nimetava kuninga emissarid.

Saar, millest jutt käis, oli alles hiljuti kaartidele kantud. See kõrge ja kaljune, madalamas osas kuuskede ja tammedega kaetud maalapp paistis oma kuue-seitsme tipuga kaugele merele. Saarel ei leidunud midagi hinnalist, kuid selle lõunarannikut lõhestas sügav laht, moodustades avara, tuulte eest oivaliselt kaitstud loodusliku sadama, mille sissepääsu kaitstes ümar laid; lahe vasakul kaldal, allpool laiuvat aasa, voolas allikas, mida teadsid paljud meresõitjad; neist voorustest piisas, et panna Inglise kuningat Prantsuse kuningaga saare pärast

vihaselt kemplema. Rannale lähemale minnes võis näha tumedate kuuskede ja juba sügiseselt ruugeks tõmbunud tammedega segametsa, selle veeres aga loomanahkadest ja okstest onne, mida indiaanlased olid ilmselt aidanud uusasukail ehitada. Onnide keskele oli püstitatud kõrge rist. Kapten andis käsu avada tuli. Nathanael jälestas igasugust vägivalda, kuid mortiiiride kallal õiendavate meeste ärevus haaras tedagi kaasa; kahurimürin veeres ühelt madalalt mäetipult teisele. See oli neil kahtlemata esimene kord inimese põhjustatud äikest tagasi põrgatada, sest tänini olid nad kuulnud üksnes välgulöökkide kõma ja sulailmade aegu kaljudelt langevate jäätükkide raksumist. Kaugelt oli näha, kuidas sutaanides mehed kõrges rohus laiali pudenesid; kaks neist kukkusid maha, ülejäänud aga varjusid metsa.

Laevalt vette lastud paat jäeti rannale ankrusse, kuid lõhutud onnidest saadi sõjasaagiks ainult mõned riidehilbud ja natuke toidumoonna ühes raamatute ja tööriistakastiga, mille kapten endale võttis. Nathanael täheldas, et keegi paatritest oli alustanud herbaariumi koostamist; selle lehed laksusid tuules. Samas lebas märkmik, millesse üks jesuiit oli pannud kirja indiaanikeelseid sõnu, lisades punase tindiga ladina vasted. Nathanael pistis selle tasku, sest keegi teine poleks seda nagunii tahtnud, kuid see läks tal hiljem kaotsi.

Ta kiirustas andma abi, kuni veel võimalik, mahakukkunud meestele, teades, et tema kaaslased ei vaevu seda tegema. Aas osutus aga suuremaks ja künklikumaks, kui ta oli arvanud; tal oli tunne, et ta võib sellesse rohumerre ära eksida. Üks kahest mehest oli muide juba surnud. Nathanael läks ettevaatlikult teise juurde, kes veel hingas. Ta ei võtnud tõsiselt protestantlike jutlustajate raevukaid kõnesid, mida ta oli käinud lapsena Greenwichi kirikus koos vanematega kuulamas, ja tema hinges polnud viha katoliiklaste, Inglise kuninga vaenlaste vastu; sellegipoolest oli teda õpetatud paavstiusulisi ja prantslasi kartma. Kuid see noormees siin polnud ohtlik: ta heitles juba surmaga; osa tema rindkerest oli purustatud; must sutaan imas vere tasapisi endasse. Nathanael kergitas tal pead ja kõnetas teda algul inglise, siis hollandi keeles, suutmata end arusaadavaks teha. Siis tuli talle mõte küsida ladina keeles, kuidas ta saaks haavatu olukorda kergendada. Ent Greenwichi koolmeistri ladina keel erines kahtlemata prantsuse jesuiidi omast. Suriija mõistis seda siiski piisavalt hästi, sest ta päris kerge üllatunud naeratusega:

„*Loquerisne sermonem latinum?*“⁵

„*Paululum,*“⁶ vastas Nathanael arglikult.

Ta võttis seljast oma meremehekuue, et laotada see tekina surijale, kel oli kahtlemata külm. Kuid juba paluski prantslane, et Nathanael võtaks tema sutaani taskust ühe väheldase paksu raamatu, tema missaraamatu, ja rebiks välja selle palgelehe, kuhu olid kirjutatud mõned sõnad. Sinna olid üles tähendatud tema enda ja selle linna nimi, kus asus tema vaimulik seminar.

„*Amice,*“ ütles surija, „*si aliquando epistulam superiori meo scribebis, mater et soror meae mortem meam certa fide dicerent...*“⁷

Nathanael voltis paberilehe hoolikalt kokku ja töötas kirjutada jesuiitide ülemale, et omaksed ei jääks teadmatusse, missugune saatus tabas Angelus Guertinust *ex seminario Annecii*. Anneciumi nimi oli talle tundmatu ja ka Annecy öelnuks talle niisama vähe. Kuid tema vastus oli mõeldud üksnes surijale lohutuseks. Noor preester kergitas end pisut, toetudes küünarnukile, ja palus teda avada raamat kohast, millele ta osutas: Nathanael tundis ära psalmid, mida ta oli luge- nud rahvakeeles oma vanemate Piiblist, kuid mis kõlasid kummali- selt siinses üksinduses, mis ei teadnud midagi ei Iisraeliks kutsutud kuningriigi, ei roomakatoliku ega ka mitte Lutheri ja Calvini rajatud kirikute Jumalast. Mõned neist värssidest, eriti need, mis kõnelesid merest, orgudest, mägedest ja inimese suurest hingeahastusest, olid siiski ilusad. Nathanaeli hääl murdus, nagu oli juhtunud vahel koolis Vergiliust lugedes.

„*Summa voce, oro,*“⁸ sosistas noor jesuiit, kas sellepärast, et ta sai halvasti aru Nathanaeli ladina keele hääldusest, või sellepärast, et tema kuulmine oli kadumas. Ta hingas veel üksnes hädavaevu. Nathanael asetask missaraamatu rohule ja jooksis lähedal voolavast ojast pihku- dega vett ammutama. Surija neelas vaevaliselt lonksukese.

„*Satis, amice,*“⁹ ütles ta.

Enne kui viimased veetilgad jõudsid Nathanaeli sõrmedelt maha voolata, oli Annecy seminari vaimulik Ange Guertin elavate

5 „Kas sa räägid ladina keelt?“ (Ladina k.)

6 „Natuke.“ (Ladina k.)

7 „Sõber, kui sa kirjutad kunagi mu ülemale kirja, siis mu ema ja õde saavad kindlasti minu surmast teada...“ (Ladina k.)

8 „Valjemini, palun.“ (Ladina k.)

9 „Küllalt, sõber.“ (Ladina k.)

seast lahkunud. Oli aeg tagasi laevale minna. Nathanael võttis oma meremehekuue, mis oli surnule kasutuks muutunud.

Ta nägi seda vahejuhtumit hiljem korduvalt unes, kuid inimene, kellele ta vett tõi, muutus aastate vältel sageli. Mõnel ööl näis talle, et see, keda ta püüdis niiviisi abistada, polnud keegi muu kui ta ise.

Kapten võttis kursi kirdesse. Üks talle antud ülesannetest oli kontrollida, mis oli saanud kaugemale põhja, ühele Sainte-Croix' jõe suudmes olevale saarele mõne aja eest rajatud väikesest Inglise kolooniast; räägiti, et see asula kiratsevat. Ilm püsis mitu päeva tormine; kapten pelgas tohutuid tõusulaineid, mis pööripäeva paiku vastu seda rannikut murduvad. Vaevalt oli ta andnud käsu tagasi pöörduda, kui järsk tuulemuutus heitis nad sellelesamale ohtlikule saarele, mida nad olid otsinud. Karide vahele kinni jäänud laev polnud saanud suuremaid vigastusi, kuid tõusu ajal tugevnes torm veelgi; võimsad lained kergitasid laevakere üles ja paiskasid küljeli. Puust kaaretis ragises. Nathanaelil õnnestus peaaegu kuiva jalaga ühele kaljule ronida, ent veelgi kõrgem laine viis ta endaga kaasa. Ta mäletas, et oli mingist lauajupist kinni haaranud. Hiljem sai ta teada, et murdlained olid kandnud ta meelemärkusetult ühe väikese liivase abaja soppi.

Ta tuli teadvusele ölekotil paari-kolme suure kivi vahel, mis olid palavaks aetud ja pandud tema lähedale, et nad oma soojuse talle edasi annaksid. Madala palklae all märkas ta enda kohale kummar-dunud vana mehe ja vana naise nägusid (või olid nad nii kurnatud välimusega, et tundusid vanad), üht noorukest lohkus põskedega neidu ja umbes kaheteistkümnenaastast poissi, kes alatasa naeratas. Veel mõned inimesed kükitasid ümber põrandale kuhjatud asjade, mida ta oli varem näinud laeva pardal. Ta oli nii väsinud, et jäi uuesti magama. Kuid tema tervis pidas vastu. Paari päeva pärast ei andnud vintsutuse tagajärjed enam peaaegu üldse tunda.

Peagi sai talle selgeks, et ta oli fregati meeskonnast ainus ellujäänu. See laevahukk tekitas saare väheste asukate seas vastakaid tundeid. Kolooniast, mida olid laastanud karmid talved, ebasoodsad suved, rõuged ja prantslaste püssituli, oli alles kõigest seitse-kaheksa suitsu. Need inimesed ootasid juba ammu pikisilmi alust, mis pidi neile toidukraami tooma ja võib-olla nad koguni kodumaale tagasi

toimetama. Vähemasti nad väitsid, et soovivad tagasi pöörduda; tegelikult ei tähendanud kodumaa ja kellegi alamaks olemise mõistet neile enam midagi; see kehv saar, mille nimegi polnud kaartidele märgitud, näis olevat naasnud aega, mil ta ei kuulunud veel kellelegi. Paljud umbes kahe aastakümne eest ehitatud hurtsikud olid kokku varisenud ega paistnud võsa ja kõrge rohu seest enam väljagi. Üks kümneliikmeline perekond, keda kahtlustati, et nad tegelevad võimaluse korral rannarööviga, elas teistest eraldi põhja pool, pika liivase leetseljaku lähedal; nende arvele pandi ka paar varastatud lammast. Idas ja lõunas kükitasid puude varjus mõned hütid; neid ühendasid omavahel vaevumärgatavad jalgrajad, mis olid siin-seal tähistatud väikeste kivihunnikutega ja mis talvel kadusid lume alla. Üks tõenäoliselt mingi pahateo pärast Québecist minema kihutatud karusnahkütt oli asunud elama metsalagendikule koos oma abenaki verd naise Madeleine'i ning siledajuukseliste ja tumedasilmsete lastega; ta ei kujutanud ette, et tema kodu võiks olla kusagil mujal. Kaks venda, kes olid end sisse seadnud abaja kaldal, müüsid soola, mida nad said mereveest, keetes seda suures katlas; nad tarvitasid oma toodangut, segatuna muude haisvate ainetega, nii teiste varutud kui ka endi nülitud ulukinahkade parkimiseks; nende oskustele loodeti ka siis, kui oli vaja saapaid õmmelda või lumeräätsi parandada. Nad olid sealse eluga harjunud; Norfolkis külast, kus nad olid üles kasvanud, oli neil üksnes ähmaseid mälestusi. Keegi aadlimees, kellest räägiti, et ta olevat võidelnud Flandrias ja liikunud kuningas Jamesi õukonnas, elas eraklikult ühe kalju jalamil koos oma indiaanlasest teenriga; võib-olla temalgi, just nagu Nathanaelil, olid olnud omad põhjused Inglismaalt lahkumiseks. Koloonia endine pastor ei jutlustanud enam, olles ajurabanduse tagajärjel halvatud; ta hingitses ühes väikeses talus koos naise, lesestunud tütre ja selle poegadega. Nathanaeli abistanud pere koosnes vanamehest, kes oli omal ajal teeninud samuti ühel Inglise fregatil, eidest, kes pärines La Rochelle'ist ja kellele oli seal peavarju antud pärast Prantsuse kolooniasse suundunud laeva põhjaminekut, nende tütrest, keda kutsuti Foy'ks, ja kohtlasest poisist, kellele polnudki nime pandud. Eit oli unustanud oma emakeele ning vandus ja tänitas inglaste moodi. Vanapaar oli endalegi märkamatult kiindunud sellesse maalappi, kus nad olid rühmanud juba kakskümmend aastat, ja pikk merereis oleks neid

kohutanud. Lapsed ei teadnud maailmast midagi ega osanud kujutleda, et elu võiks mujal olla parem.

Ent kaua oodatud laeva hukkumisel olid ka oma head küljed. Kui meri oli rahunenud, õnnestus neil viletsatel suurem osa lastist maale toimetada; kellelgi polnud enam puudust tinanõudest, tööriistadest ega tekkidest; päästeti isegi mitu kasti veest peaaegu rikumata soolaliha. Nathanael taipas peagi, et ligimesearmastus polnud ainuke põhjus, mis oli sundinud vanapaari teda toibutama ja tema eest hoolitsema: olles ise veel üsnagi kõbusad, olid nad tulnud mõttele, et tugev kahekümneaastane poiss kuluks abilisena nende majapidamises marjaks ära, ja Foy oli juba parajas eas, et endale mees leida.

Niipea kui Nathanael oli taas jalul, hakkas ta kaasa lööma sügistalvistes töödes, aidates vanamehel vikatile uut vart kinnitada, tihtides paati, käies iga päev söötmas-jootmas hobust, lehma ja paari lammast, kes elasid puntras koos laudas, mis oli ühtlasi küün. See lobudik toetus vastu hüti seina, et lojuste varjupaiga soojus võiks levida inimeste omasse, ja vastupidi; mööda välisseina kulges nõor elumaja uksest kuni lauda ukseni; sellest tuli lumetormi ajal loomade juurde minnes kinni hoida, sest muidu võis ühe koha peal ringi tammudes ära külmuda, leidmata paari sammu kaugusel olevat ust. Kui lumi kandis, veeti kelguga koju kuivanud või hiljuti raiutud puid; väike hobune sikutas jämedamaid tüvesid. Krõbedad külmaga laskuti alla merelaele, puuriti jäässe auke ja kalastati.

Majas oli üksainus tuba, sealt aga viis redel üles pööningule. Ei läinudki palju aega, kui vanamees ja vanaeit seadsid sellesse uberikku, vastu seina, mida kolle altpoolt soojendas, kahe inimese õlekoti. Terve saare laiuse jagu eemal elutseva pastori juurde minekust ei hoolitud, kuid vanad laususid selle isevärki abieluvoodi ja kulunud vaticiki kohal oma õnnistussõnad. Nõnda ronisid Nathanael ja Foy igal ööl oma pimedasse urgu, sest kahel põhjusel, nii kokkuhoiu kui ka tuleohu tõttu, pidid nad läbi ajama ilma küünlata. Nathanaelile see pimedus meeldis. Seal oli mõnus teineteise soojas kaisus magada või teineteist koiduvalgeni hellitada. Armuembuse ajal Foy vabises ja kiljus tasakesi, hoides Nathanaeli oma pehmete käsivarte ja sääрте vangistuses; tema alati katmata käed ja labajalad olid seevastu karedad ja täis külmamuhke.